

EUGEN CINCI, ROXANA ELEONORA CINCI¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: repertorii folclorice, supradotare muzicală, copii preșcolari, dezvoltare muzicală

Conținuturi de factură folclorică - posibile modele ale stimulării supradotării muzicale la nivel preșcolar

Rezumat

În fiecare societate, cu atât mai mult în una conectată la necesitățile vieții contemporane, educația și construirea propriei persoane reprezintă, nu numai la nivel de afirmație ci și în realitate, o preocupare permanentă în viața individului încă de la primii pași ai vieții. Lumea modernă absoarbe spre performanță și reușită din ce în ce mai mulți indivizi a căror educație este una de calitate, axată pe flexibilitatea gândirii și complexitatea competențelor cu scopul de a asigura educatului o cât mai bună adaptabilitate la condițiile sociale. Într-un astfel de context, posibilitatea beneficierii de o educație de calitate încă de la vârsta timpurie, urmată de perioada preșcolară și primară caracterizată de o fluentă dezvoltare psihomotorie, este de o importanță deosebită și, putem spune, o condiție indispensabilă pentru o dezvoltare ulterioară a capacităților și aptitudinilor. Faptul că în ultimele decenii și mai ales în ultimii ani în tot mai multe țări europene printre care și România, pregătirea cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar și primar se face la nivel universitar, demonstrează importanța pe care spațiul educațional comunitar o acordă acestei prime etape în dezvoltarea individului, astfel competențele cadrelor didactice (a educatorilor și a învățătorilor) trebuie să fie foarte solide.

---

¹ Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Muzică și Teatru, România;

Key words: folkloric repertoires, superior endowment, preschool children, musical development

Folkloric Contents – Possible Models for Stimulating Preschool Children's Superior Musical Endowment

Summary

In any society, even more in the one connected to the contemporary world's needs, education and the construction of one's own person represent – not only at the level of affirmation but also in reality – a permanent preoccupation in the individual's life from the very first stages of development. The modern world attracts towards performance and success more and more individuals whose education has a high quality, based on the flexibility of thought and the complexity of competences, aiming to endow them with an as good as possible adaptability to the social conditions. In such a context, the possibility of benefiting at an early age of a good quality education, followed by preschool and primary school education characterized by a fluent psychosomatic development has a crucial importance and, one could say, it is an indispensable condition for the later development of the individual's capacities and aptitudes. The fact that, during the preceding decades and especially during recent years, in more and more European countries, among them Romania, the preschool and primary school teachers' training is done in universities demonstrates the importance the educational community gives to this first stage of the individual's development, and this is why the educational staff's (educators and teachers) competences have to be very solid.

Conținuturi de factură folclorică - posibile modele ale stimulării supradotării muzicale la nivel preșcolar

Există numeroase studii care abordează ca subiect importanța pe care o au pentru o corectă dezvoltare psihomotorie activitățile de tip muzical, încă din perioada prenatală (Uzelac, 2003). În mai multe rânduri a fost demonstrat faptul că o activitate muzicală intensă încă din perioada prenatală, poate influența semnificativ nu numai dezvoltarea aptitudinilor muzicale ci și procesele psihice generale. (Nikolić, 2000). Bineînțeles, abilitatea adultului (a părintelui, în prima instanță, iar apoi a educatorului sau a învățătorului) de a alege sau crea într-un mod corect conținuturi tematice adecvate, influențează și calitatea rezultatului imediat. O sursă cu un potențial imens, care poate fi axat pe dezvoltarea muzicală dar și a proceselor psihice, o reprezintă conținuturile care au drept inspirație folclorul muzical. Identificarea și stimularea supradotării muzicale la vârsta timpurie se poate baza pe repertorii de factură folclorică, un domeniu care este de fiecare dată interesant pentru educație și care poate fi pus în slujba atingerii unor obiective educaționale atâta timp cât există competențe dezvoltate la cei care le pun în aplicare.

Un loc aparte în dezvoltarea și viața fiecărui individ îl ocupă perioada copilăriei, debutând cu așa-numita *perioada de vulnerabilitate*, a primilor trei ani de viață în care dinamica dezvoltării fizice și mentale este foarte puternică. Perioada copilăriei timpurii (perioada de la naștere și până la cel de-al treilea an de viață) contribuie la dezvoltarea ulterioară a funcțiilor motorii. În perioada cuprinsă între primul și al doilea an de viață, copilul dobândește capacitatea de mișcare iar apoi capacitatea de a schimba cu ușurință direcția de deplasare și de rotație a corpului în timpul mersului pe jos, abilități motorii ale mâinilor și degetelor, astfel încât să poată ajunge la obiectele mai îndepărtate. În această etapă de dezvoltare, copilul își manifestă interesul pentru muzică și mișcare, aceasta fiind de fapt și o primă etapă în care se pot depista indicatorii unei supradotări muzicale (Andre, 2009).

O caracteristică importantă pentru etapa copilăriei, deosebit de intensă între primul și al doilea an de viață, este atașamentul emoțional puternic pentru una sau mai multe persoane cu care copilul intră în contact zilnic, astfel, în cazul îndepărtării unui copil de la persoana apropiată lui, apare teama. Copiii de multe ori reacționează violent, plângând și dezaprobând gestul (Manojlović – Mladenović, 2001). Avântul crucial pentru dezvoltarea ulterioară a fiecărui individ îl oferă, desigur, dezvoltarea vorbirii, capacitatea copilului de a exprima clar dorințele sale. Cu timpul, vocabularul copilului se dezvoltă, apar frazele clare și scurte, iar competențele de comunicare vor avea un rol crucial în pregătirea copilului pentru perioada școlară. Când este vorba despre dezvoltarea emoțională și formarea personalității copilului, nu trebuie uitat rolul pe care îl au mediul familial, relațiile dintre copii și adulți, mediul social. În perioada dintre copilăria timpurie și preșcolară, copilul începe să se distingă de adulți, efectuează acțiuni specifice în mod independent și vrea să se identifice cu adulții. Drept consecință, în această perioadă pot apărea schimbările bruște de comportament, *neascultarea* chiar și în cazul unui copil până atunci ascultător, tendința de a se comporta contrar cerințelor părinților. (Mirković – Matić, 1986). Într-un astfel de context, apar stările conflictuale în relaționarea cu alți copii, gelozia, furia și ura, sentimente mai complexe.

Dezvoltarea muzicală a copiilor reprezintă o sferă foarte importantă a dezvoltării psihomotorii generale. S-a demonstrat faptul că un copil deja din primele zile de viață poate reacționa la stimuli muzicali, iar un copil în vârstă de mai puțin de patru zile poate distinge vocea mamei sale printre vocile necunoscute, ceea ce dovedește faptul că dezvoltarea muzicală începe în perioada prenatală (Klemenović – Andre, 2009). Este de asemenea dovedit științific că fătul poate auzi sunetele înainte ca mama să simtă reacția lui. De asemenea, în perioada prenatală poate fi identificată și pierderea auzului. Studiile arată că nou-născutul, nu numai că recunoaște vocea mamei, dar este capabil să recunoască și anumite motive melodice pe care le interpretează aceasta (Andre, 2009) ceea ce explică liniștirea copilului nou-născut atunci când mama interpretează un cântec pe care copilul *l-a mai auzit înainte de a se naște*.

Mai mulți cercetători s-au ocupat cu studiul aptitudinilor muzicale ale copiilor cu vârsta mai mică de șapte ani. Astfel, s-a ajuns la descoperiri interesante în cultura polineziană în care copiii cântă

Lutier din Maramureș; foto: Felician Săteanu

mai precis decât cei din spațiul cultural european. Totodată, diferența dintre băieți și fete este semnificativă, constatându-se că fetele ating înălțimile mai precis decât o fac băieții (Andre, 2009).

Termenul de *supradotare* este foarte vag și acesta presupune, de obicei, performanța deosebită a individului într-un anumit domeniu sau în mai multe domenii, influențate de unele capacități ale individului care îl deosebesc pe acesta de alți indivizi (Kamenov, 1996). Supradotarea se poate manifesta și poate fi aplicată în multe sfere ale activității sociale, poate avea diverse forme și poate apărea în multe combinații. Există cazuri în care supradotarea unui copil se manifestă într-un domeniu singular (cum ar fi – desenarea excelentă a animalelor) dar și expresii ale supradotării în mai multe domenii aparent destul de diferite. În orice caz, numeroasele studii în domeniul supradotării au demonstrat paradoxul unor forme de manifestare a acesteia, multitudinea de forme de manifestare și metamorfozarea lor pe parcursul evoluției individului. (Kamenov, 1996). Așadar, este cert că în cazul unor copii supradotarea este însoțită de o puternică motivare, aceștia dezvoltându-și potențialele până la maximum, pe când alții, în ciuda existenței indicatorilor puternici de supradotare, nu manifestă motivare iar potențialul lor se scufundă, în cele din urmă, în mediocritate. De asemenea, există diferențe când este vorba despre vârsta la care apar indicatorii supradotării. În unele cazuri aceștia apar la vârstă timpurie iar în altele abia o dată cu maturizarea intelectuală accentuată. Este însă cert că nu se poate vorbi despre fenomenul supradotării ca despre un fenomen omogen, nu pot exista strategii unice de stimulare a supradotării ci trebuie căutate de fiecare dată și în fiecare situație soluții creative și individualizate (Stojanović, 1997). Iată încă un argument în plus pentru dezideratul găsirii de noi metode și tehnici de stimulare a supradotării. Când este vorba despre supradotarea muzicală, caracteristicile fenomenului se înscriu în aceleași tipare. Ar exista tendința afirmației că pentru o stimulare cu succes a supradotării muzicale este neapărat nevoie de o susținere socială, educațională, familială ceea ce nu este întotdeauna adevărat. Numeroasele exemple din istoria muzicii demonstrează faptul că mulți dintre *geniile creației universale* nu numai că nu au avut un climat adecvat în familie sau în mediul social ci dimpotrivă, dezvoltarea firească a acestora a fost îngreunată ceea ce confirmă afirmațiile precedente privind inexistența unui model unic în stimularea supradotării iar pentru noi creează un permanent imbold pozitiv spre explorarea de noi metode stimulativă (Činč, 2008c). Este cert însă că pentru punerea în valoare a supradotării muzicale este benefic ca aceasta să fie identificată corect și încurajată, proces în care adulții relevanți (părinții, educatorii și învățătorii) au un rol crucial iar pentru a-și îndeplini această misiune cu succes,

trebuie să aibă competențe adecvate în domeniu și să le îmbogățească permanent. (Cinč, 2008b). Dezvoltarea supradotării muzicale nu poate omite sistemul educațional, astfel că abordând ideea dezvoltării supradotării muzicale este neapărat nevoie să ne referim la obiectivele educaționale generale în învățământul preșcolar și primar, la obiectivul educației muzicale, importanța, funcțiile, necesitatea, principiile didactice aplicate în educația muzicală, metodele și mijloacele folosite și bineînțeles, la rolul cadrului didactic în acest puzzle, la competențele necesare pe care trebuie să le posedă și toate acestea trebuie să le abordăm printr-o atitudine critică.

O creație colectivă, precum sunt creațiile folclorice, reprezintă produsul mental și sufletesc al unei comunități largi. Acest produs nu apare brusc, într-un timp scurt, ci acumulează potențialul creativ din interiorul mai multor generații, evidențiind punctul de legătură între trecut și prezent. (Comișel, 1967). Sigur, fiecare cântec popular reprezintă creația unui singur autor și este un produs al propriului mental și al propriului concept estetic. Totuși, acel individ nu trăiește izolat, el face parte dintr-o comunitate în care de-a lungul vremii au fost construite anumite modele care devin repere de creație. Fiind preluată de la sursă, de la autor, creația, în mâinile celui care o transmite mai departe, suferă anumite modificări conform simțului estetic al noului interpret dar păstrând în mare parte același microcosmos creativ. Fenomenul continuă de la individ la individ și de la o generație la alta, creația devenind într-adevăr, una a colectivității. Fiecare interpretare poate avea două aspecte. Unul legat de dorința de a păstra tradiția, prezent mai ales în vremurile trecute și celălalt care tinde spre înnoire. Menținerea balanței între cele două reprezintă de fapt elementul pe care îl judecăm atunci când apreciem o creație muzicală populară, din punct de vedere al valorii artistice. (Oprea, 2002). Toate aceste elemente, faptul că producțiile folclorice au reprezentat de-a lungul vremii un organism viu, într-o permanentă îmbogățire, oferă prin elementele sale de limbaj într-o formă pură, autentică, sau într-o formă adaptată, o sursă interesantă, un mijloc didactic benefic pentru dezvoltarea aptitudinilor muzicale la copii, implicit pentru stimularea copiilor supradotați muzical. De-a lungul vremii au existat numeroase exemple în care folclorul a fost nu numai o manifestare artistică ci și o sursă educațională astfel că o bună parte a conținuturilor curriculare în grădiniță sau învățământul primar apelează la repertorii de inspirație folclorică. Dacă la nivel preșcolar sau chiar antepreșcolar se poate apela la creațiile folclorice ale copiilor adaptate sau adaptabile pe care le putem pune tot în slujba activităților muzicale cu copiii (venindu-ne în minte celebrele cuvinte ale lui Anton Pan...*de la lume adunate și iarăși la lume date*), în etapele de dezvoltare ulterioare se poate apela și la alte categorii folclorice care prin elementele sale de limbaj (structurile sonore și melodică, ritm, chiar ornamentică) pot stimula dezvoltarea aptitudinilor muzicale, a simțului melodic, ritmic, auzului timbral etc. Dacă la nivel preșcolar, principala formă de manifestare a activităților muzicale este prin interpretarea vocală iar creațiile folclorice știm că sunt predominant vocale, la nivelul claselor primare apare momentul notației și al interpretării instrumentale, domeniu în care creația folclorică ne oferă din nou o sursă bogată. Bineînțeles, competențele educatorilor sau ale învățătorilor ar trebui să fie de așa natură încât aceștia să poată fi capabili să aleagă și să adapteze conținuturile, respectând principiile didactice generale printre care cel al accesibilității este deosebit de important. O comoară interesantă o reprezintă de asemenea folclorul vocal și instrumental al românilor din partea sârbească a Banatului la care se pot face trimiteri importante.

Punerea conținuturilor de factură folclorică, a repertoriilor adaptate copiilor sau a creațiilor pe care le realizează educatorii înșiși, pot aduce o nouă prismă asupra domeniului pedagogiei muzicale. Se poate aduce și o nouă abordare a creației de factură folclorică și a valorificării acesteia care poate depăși stadiul de prezență scenică și poate fi actualizată în permanență prin ipostaze creative și inventive de punere în slujba construirii personalității și a educației muzicale la generațiile de mâine.

Lutier din Maramureș; foto: Felician Săteanu

BIBLIOGRAFIE INIȚIALĂ

- Andre, L. (2009).** *Pedagogija muzičkog konstrukta (Pedagogia constructului muzical)*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Bakovljević, M. (1997).** *Osnovi metodologije pedagoških istraživanja (Bazele metodologiei cercetărilor pedagogice)*. Beograd: Naučna knjiga.
- Bogunović, B., Karan, G., Dubljević, J. (2013).** Razvoj muzički darovitih i veštine izvođenja u nastavi solfeđa (Dezvoltarea supradotaților și a abilităților interpretative de solfegiere), în *Zbornik 18*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, pag. 78-88.
- Cinci, E. (2010).** *Eclesiastic și folcloric în cântarea de strană bănățeană*. București: Editura Universității Naționale de Muzică, 2009. ISBN 978 –973–1905–44-0.
- Cinci, E. (2010).** *Album cultural bănățean – pelerinaj sonor între lumesc și divin*. Arad: Editura Universității Aurel Vlaicu.
- Činč, E. (2008).** *Osnovi teorije muzike sa zbirkom rešenih testova (Bazele teoriei muzicii cu culegere de teste)*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo Palov.
- Činč, E. (2008).** Podsticajni i ograničavajući faktori muzičke kreativnosti (Factorii stimulativi și inhibitori ai creativității muzicale), în *Zbornik 13*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, pag. 564-571.
- Činč, E. (2008).** Porodica i podsticanje muzičke darovitosti u istorijskom i društvenom kontekstu – osvrt na biografije slavni ličnosti (Familia și stimularea supradotării muzicale în context istoric și social – referiri la biografii celebre), în *Zbornik 14*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, pag. 58-70.
- Činč, E. (2010).** *Osnovi rada sa dečjim muzičkim sastavima (Bazele activității cu ansamblurile muzicale de copii)*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo Palov.
- Činč, E. (2013).** Kompetencije vaspitača i mogući uzroci pogrešnih metodoloških pristupa identifikaciji muzički darovite dece (Competențele educatorilor și posibilele cauze ale abordărilor metodologice greșite în identificarea copiilor supradotați muzical), în *Zbornik 18*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, pag. 89-95.
- Činč, E. (2013).** *Muzičko vaspitanje sa metodikom (Educație muzicală cu elemente de metodică)*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“.
- Comișel, E. (1967).** *Folclor muzical*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Csire, I. (1998).** *Educația muzicală din perspectiva creativității*. București: Universitatea Națională de Muzică.
- Vasile, Vasile (2004).** *Metodica educației muzicale*. București: Editura Muzicală.
- Dorđević, B. (2005).** *Daroviti i odrasli (Supradotații și adulții)*, în *Zbornik 12*, Vršac: Școala Superioară pentru Educatori.
- Dorđević, J. (1996).** Kreativnost na predškolskom uzrastu – osobnosti i forme (Creativitatea la vârsta preșcolară – particularități și forme) în *Zbornik 2*. Vršac: Vișa škola za obrazovanje vaspitača, 42-48.
- Kamenov, E. (1996).** Razvijanje darovitosti na ranim uzrastima (Dezvoltarea supradotării la vârsta timpurie), în *Zbornik 2*. Vršac: Vișa škola za obrazovanje vaspitača, pag. 27-35.

- Klemenović, J. – Andre, L. (2009).** Podrška porodici u vođenju muzički darovite dece predškolskog uzrasta (Susținerea din partea familiei în activitatea cu supradotații muzical de vârstă preșcolară), în *Zbornik 14*. Vrșac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo Palov, pag. 294 – 306)
- Lelea, I (1995).** *Categorii funcțional tematice și structurale ale folclorului iugoslav și românesc*. Novi Sad, Editura S.L.R.
- Lelea, J. (2009).** *Manualul școlar în funcția păstrării identității culturale și naționale*. Vrșac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo Palov.
- Lelea, J. (2010).** *Manualul școlar în funcția supradotării și inovațiilor în învățământul primar*. Vrșac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo Palov.
- Mirković, R. K., Matić, E. (1986):** *Muzika i predškolsko dete (Muzica și copilul de vârstă preșcolară)*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Miškov, M. (2002).** *Dečja pesma kao igra, radost i sreća (Cântecul la copii – joacă, bucurie și fericire)*. Banja Luka: Naša škola.
- Muller, M. (2006).** *Perspectiva reformatoare în metodică predării educației muzicale*. Timișoara: Editura AEGIS.
- Munteanu G. (1997).** *Jocul didactic muzical*. București: Academia de Muzică.
- Munteanu, G. (1999).** *Metodica predării educației muzicale în gimnaziu și liceu*. București: Sigma.
- Oprea, Gh. (1998).** *Sisteme sonore în folclorul românesc*. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.
- Oprea, Gh. (2002).** *Folclor muzical românesc*. București: Editura Muzicală.
- Papană, O. (2002).** *Folclor muzical – morfologia cântecului popular*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Stojanović, A. (1997).** Podsticanje razvoja dečje kreativnosti (Stimularea dezvoltării creativității la copii), în *Zbornik 3*. Vrșac: Viša škola za obrazovanje vaspitača, pag. 245-248.
- Stojanović, G. (1991).** *Didaktičke igre (Jocuri didactice)*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Vasiljević, M. (2004).** *Muzička tradicija za naše najmlađe (Tradiția muzicală în slujba copiilor)*. Srpsko Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Volgar, M. (1981).** *Kako muziku približiti deci (Cum să apropiem copiii muzica)*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.